

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Д. В. Козловська, І. Р. Домрачева, К. О. Бортун

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА. МОРФОЛОГІЯ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ОСВІТНІХ ПРОГРАМ «УКРАЇНСЬКА МОВА
ТА ЛІТЕРАТУРА», «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА»**

Вінниця – 2020

УДК 811.161.2:372'21

*Затверджено на засіданні кафедри української мови Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 10 від 22 січня 2020 року)*

Рецензенти:

Важеніна О. Г. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Шаповалова Н. П. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і культури Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Козловська Д. В., Домрачева І. Р., Бортун К. О. **Сучасна українська мова. Морфологія: методичні рекомендації для студентів освітніх програм «Українська мова та література», «Прикладна лінгвістика». Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 38 с.**

Методичні рекомендації укладено відповідно до робочих програм навчальних дисциплін «Сучасна українська мова-II» (освітня програма «Українська мова та література») та «Сучасна українська мова» (освітня програма «Прикладна лінгвістика»). Містять варіанти тестових завдань, завдань для самостійної роботи, питання до тематичних, модульних контрольних робіт та індивідуально-дослідної роботи.

Видання адресовано студентам освітніх програм «Українська мова та література» й «Прикладна лінгвістика», а також усім, хто цікавиться українською морфологією.

УДК 811.161.2:372'21

© Козловська Д. В., Домрачева І. Р.,
Бортун К. О., 2020
© ДонНУ імені Василя Стуса, 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни	5
Методи контролю та критерії оцінювання знань студентів	10
Рекомендована література	13
Тестові завдання з теми «Морфологія як розділ мовознавства. Основні поняття»	16
Тестові завдання з теми «Іменні частини мови»	19
Завдання для самостійної роботи з теми «Іменні частини мови»	23
Контрольна робота з теми «Іменні частини мови»	25
Теоретичні питання до модульної контрольної роботи з теми «Іменні частини мови»	30
Тестові завдання з тем «Дієслівні частини мови», «Службові частини мови»	32
Завдання для самостійної роботи з тем «Дієслівні частини мови, «Службові частини мови»	36
Теоретичні питання до індивідуально-дослідної роботи з дисципліни «Сучасна українська мова (Морфологія)»	38

ВСТУП

Завданням викладання навчальної дисципліни «Сучасна українська мова (Морфологія)» є висвітлення морфологічної системи сучасної української мови з урахуванням останніх досягнень лінгвістики з метою засвоєння студентами-філологами систематизованих знань про граматичні класи слів (частини мови), притаманні їм граматичні категорії й форми, особливості їхнього функціонування й зв'язків із явищами інших рівнів мовної структури. В курсі морфології простежується зв'язок із іншими лінгвістичними дисциплінами: вступом до мовознавства, історичною граматиною, діалектологією тощо. Принагідно проводяться паралелі з морфологічними системами інших слов'янських мов.

У процесі вивчення морфології студенти мають зрозуміти закономірності функціонування граматичної системи мови, осягнути проблеми її дослідження на сучасному етапі розвитку українського мовознавства. Засвоєння ключових питань курсу морфології стане підґрунтям для усвідомлення студентами лінгвістичної природи граматичних класів слів, специфіки самостійних і службових частин мови, вигуків і звуконаслідувальних слів. Тренувальний характер завдань, уміщених у пропонованих методичних рекомендаціях, сприятиме формуванню морфологічної компетенції студентів та удосконаленню необхідних для лінгвістичної підготовки навичок виявляти, розрізняти й аналізувати морфологічні явища.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2 курс (4 семестр)

Змістовий модуль 1. Іменник

Тема 1. Морфологія як учення про граматичні класи слів (частини мови). Граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень. Граматична форма як засіб мовного вираження граматичного значення слова. Поняття граматичної категорії. Класифікація частин мови.

Тема 2. Іменник. Визначення іменника як частини мови, його категоріальне значення. Загальна характеристика іменника. Лексико-граматичні розряди іменників: власні й загальні назви, конкретні (предметні й речовинні, збірні й одиничні) та абстрактні іменники. Граматичні особливості лексико-граматичних розрядів іменників. Категорія істот і неістот.

Тема 3. Категорія роду іменників. Морфологічне, словотвірне, синтаксичне та лексичне вираження категорії роду іменників. Формально-граматичний та семантико-граматичний зміст категорії роду. Поділ іменників за родами. Іменники спільного роду. Фемінітиви. Родова диференціація невідмінюваних іменників.

Тема 4. Категорія числа іменників. Значення категорії числа іменників. Одна, множина, двоїна іменників. Засоби вираження семантико-граматичного числа іменників. Граматичне число іменників: сингулятиви й плуративи.

Тема 5. Категорія відмінка іменників. Загальна характеристика категорії відмінка: морфологічна сутність, граматична природа, функція. Відмінкова система сучасної української мови. Семантика морфологічних відмінкових грамем.

Тема 6. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни. Тверда, м'яка та мішана групи іменників. Парадигматичні ознаки іменників I, II, III, IV відмін. Іменники поза відмінами. Відмінювані й невідмінювані аббревіатури. Особливості відмінювання іменників тільки множинної форми (загальних множинних іменників, множинних топонімів).

Змістовий модуль 2. Прикметник

Тема 7. Загальна характеристика прикметника, прикметникове значення ознаки та засоби його вираження. Морфологічні ознаки прикметників. Синтаксичні функції прикметників. Прикметникові суфікси. Лексико-граматичні розряди прикметників.

Тема 8. Категорія ступеня вияву ознаки прикметників та її чотири грами: нульовий, вищий, найвищий, абсолютний ступені. Форми компаратива. Форми суперлатива.

Тема 9. Словозміна прикметників. Поділ прикметників на групи. Відмінкові форми прикметників твердої та м'якої груп. Особливості відмінювання прикметників із компонентом *-лиций*.

Змістовий модуль 3. Числівник

Тема 10. Широке й вузьке розуміння числівника як частини мови. Загальна характеристика числівника. Значеннєві розряди числівників: означено-кількісні (власне кількісні, збірні, дробові), неозначено-кількісні, порядкові числівники.

Тема 11. Структурні розряди числівників. Морфологічні категорії числівників. Сполучуваність числівників із іменниками.

Тема 12. Словозміна числівників. Особливості наголошування числівників при словозміні.

Змістовий модуль 4. Займенник

Тема 13. Загальна характеристика займенника. Морфологічні категорії займенників. Синтаксичні властивості займенників.

Тема 14. Значеннєві розряди займенників. Функції займенників.

Тема 15. Класифікація займенників за співвідношенням із іншими частинами мови. Відмінювання займенників. Історія формування займенників.

3 курс (5 семестр)

Змістовий модуль 5. Дієслово

Тема 16. Визначення дієслова. Основні граматичні категорії та форми дієслова. Синтаксична роль дієвідмінюваних і недієвідмінюваних дієслівних форм. Інфінітив.

Тема 17. Категорія часу. Значення та вживання форм теперішнього, минулого, давноминулого та майбутнього часу в українській мові. Утворення форм теперішнього, минулого, давноминулого й майбутнього часів (із історичним поясненням).

Тема 18. Категорія особи. Значення й граматичні способи вираження категорії особи. Зауваження до окремих особових форм. Безособові дієслова.

Тема 19. Категорія способу. Значення та вживання дійсного, умовного та наказового способів. Утворення форм умовного й наказового способів.

Тема 20. Категорія виду. Значення категорії виду дієслова. Дієслова доконаного виду, їхні групи. Дієслова недоконаного виду, їхні групи. Видові пари дієслів. Видові ланцюжки. Одно- і двовидові дієслова. Способи творення дієслівних видів.

Тема 21. Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження. Стани дієслова: активний, зворотно-середній, пасивний. Дієслова, яким не властива категорія стану.

Тема 22. Категорія числа і роду в дієслівних формах.

Тема 23. Типи дієвідмін. Дієслова I та II дієвідміни й атематичні дієслова. Розрізнення дієвідмін за морфологічними ознаками інфінітива.

Тема 24. Утворення дієслівних форм від основи теперішнього часу та від основи інфінітива. Способи словотвору дієслів.

Тема 25. Дієприкметник як проміжний розряд між дієсловом і прикметником. Синтаксична роль дієприкметника. Активні й пасивні дієприкметники та їхнє утворення. Безособові форми дієприкметникового походження на *-но*, *-то* та їхня синтаксична роль.

Тема 26. Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Синтаксична роль дієприслівника. Утворення дієприслівників.

Змістовий модуль 6. Прислівник. Слова категорії стану

Тема 27. Визначення прислівника. Морфологічні ознаки прислівників та їхня синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Групи прислівників за походженням. Ступені порівняння прислівників. Емоційно забарвлені прислівники.

Тема 28. Безособово-предикативні слова (слова категорії стану). Модальні слова. Групи за значенням і вживанням.

Змістовий модуль 7. Службові частини мови. Вигук

Тема 29. Визначення прийменника. Морфемний склад прийменників. Утворення прийменників від інших частин мови. Значення та вживання прийменників. Основні значення прийменникових конструкцій.

Тема 30. Визначення сполучника. Поділ сполучників за походженням і будовою. Сполучники сурядності й підрядності. Сполучники та сполучні слова.

Тема 31. Визначення частки, функція часток у мові. Групи часток за місцем у реченні, за функціями, за значенням.

Тема 32. Визначення вигуку. Типи вигуків за значенням і вживанням. Розряди вигуків за походженням. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Синтаксичні функції вигуків. Звуконаслідувальні слова.

МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Методи поточного контролю:

- робота на практичних заняттях;
- складання конспекту;
- опитування;
- індивідуальні завдання;
- модульні контрольні роботи.

Методи підсумкового контролю (3 курс, 5 семестр):

- іспит (письмовий).

Система оцінювання знань

2 курс (4 семестр)

Поточний контроль (max 100 балів)								
Змістовий модуль 1, 2				Змістовий модуль 3, 4				Загальна кількість балів
Організаційно-навчальна робота	Індивідуальна робота здобувача	Самостійна робота	МКР 1	Організаційно-навчальна робота	Індивідуальна робота здобувача	Самостійна робота	МКР 2	
21	10	10	10	19	10	10	10	100

3 курс (5 семестр)

Поточний контроль (max 60 балів)					Підсумковий контроль (max 40 балів)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1, 2			Змістовий модуль 3			
Організаційно-навчальна робота здобувача вищої освіти в аудиторії	Самостійна робота		Організаційно-навчальна робота здобувача вищої освіти в аудиторії	Самостійна робота	Індивідуальне творче завдання або іспит	
24	5	10	16	5		40

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна кількість балів за поточну роботу – від 0 до 100 балів.

1. Критерії нарахування балів:

1.1. Робота на практичних заняттях загалом оцінюється у 10 балів:

- активна робота на занятті, повна відповідь, наведення власних прикладів – 2 бали;
- задовільна робота на занятті, неповна відповідь, брак прикладів – 1,5 бали;
- ситуативна робота на занятті, поверхова й непослідовна відповідь, відсутність прикладів – 1 бал.

1.2. Складання конспекту загалом оцінюється у 10 балів:

- достатній за обсягом структурований конспект, законспектовано всі теми – 10 балів;
- достатній за обсягом конспект, із незначними недоліками – 8 балів;
- недостатній за обсягом конспект, із певними помилками, пропущено важливі тези – 5 балів;
- поверховий конспект, законспектовано не всі теми – 3 бали;
- конспект відсутній – 0 балів.

1.3. Виконання самостійної роботи (2 курс, 4 семестр) загалом оцінюється у 20 балів:

- виконана на належному рівні (тему розкрито повністю) – 10 балів;
- виконана з незначними недоліками – 8 балів;
- виконана зі значними помилками – 6 балів;
- виконана з численними помилками – 3 бали;
- невиконана – 0 балів.

1.4. Індивідуальна робота (2 курс, 4 семестр) загалом оцінюється в 20 балів:

- виконана творчо – 20 балів;
- виконана з незначними недоліками – 16 балів;

- виконана з помилками – 12 балів;
- виконана з численними помилками – 6 балів;
- невиконана – 0 балів.

1.5. Модульна контрольна робота оцінюється в 10 балів:

- від 0 % до 25 % виконаної роботи – 3 бали;
- від 26 % до 50 % виконаної роботи – 5 балів;
- від 51 % до 75 % виконаної роботи – 8 балів;
- від 76 % до 90 % виконаної роботи – 9 балів;
- від 91 % до 100 % виконаної роботи – 10 балів.

1.6. Підсумковий контроль (3 курс, 5 семестр) оцінюється у 40 балів.

Виконання індивідуального творчого завдання може бути оцінено до 40 балів або складання іспиту також оцінюється від 0 до 40 балів.

Нарахування балів за творче завдання:

- тему розкрито повністю, є незначні мовні недоліки – 35-40 балів;
- тему розкрито повністю, трапляються певні помилки – 30-34 бали;
- тему розкрито не повністю, пропущено важливі тези – 25-29 балів;
- роботу виконано поверхово, порушено послідовність викладу матеріалу – 20-24 бали;
- тему розкрито частково, пропущено важливі тези – 15-19 балів;
- завдання не виконано – 0 балів.

Виконання завдання з порушенням дедлайнів без поважних причин унеможливорює отримання оцінки «відмінно».

Умовою допуску до іспиту є зарахування всіх практичних, самостійних робіт.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру 60 балів, має можливість:

- не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;

– складати іспит із метою підвищення свого рейтингу з навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру менше за 60 балів, зобов'язаний скласти іспит.

На іспиті здобувачі вищої освіти готуються та відповідають за екзаменаційним білетом, який містить два питання теоретичного характеру й третє питання у формі 10 тестових завдань. Перше та друге запитання (завдання) оцінюється до 15 балів кожне за такими критеріями:

– «відмінно», повна відповідь, не менше 90 % потрібної інформації (повне, безпомилкове розв'язання завдання) – 15-14 балів;

– «добре», достатньо повна відповідь, не менше 75 % потрібної інформації або незначні неточності (повне розв'язання завдання з незначними неточностями) – 13-10 балів;

– «задовільно», неповна відповідь, не менше 50 % потрібної інформації та деякі помилки (завдання виконано з певними недоліками) – 9-5 балів;

– «незадовільно», відповідь містить менше 50 % потрібної інформації, грубі помилки, здобувач вищої освіти не орієнтується в загальних термінах – 4-1 бал.

– не відповідає умовам до «задовільно» – 0 балів.

2. Умовою **атестації** є отримання не менше 60 балів та виконання всіх практичних, індивідуальних, самостійних робіт на час атестації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література

1. Бабій І. М., Вільчинська Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 184 с.
2. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 240 с.
3. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ : Вища шк., 2012. 439 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ "БАО"», 2011. 992 с.
5. Козловська Д. В., Домрачева І. Р., Бортун К. О. Морфологія: методичні рекомендації для студентів освітніх програм «Українська мова та література», «Прикладна лінгвістика». Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 39 с.
6. Плющ М. Я. Граматика української мови: у 2 ч.: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 2015. Ч. 1: Морфеміка. Словотвір. Морфологія. 2015. 288 с.
7. Сучасна українська літературна мова / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера, 2011. 560 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія / О. Лаврінець, К. Симонова, І. Ярошевич. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
9. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для студентів-філологів вищих навчальних закладів освітнього ступеня «бакалавр» / уклад. В. В. Розгон. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 78 с.

10. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / Л. А. Алексієнко, О. М. Зубань, І. В. Козленко; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.

Допоміжна література

1. Бондаренко Н. Опрацювання морфологічних норм української мови на засадах компетентнісного підходу. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 2. С. 2–6.
2. Козелко І. Терміни на означення категорій іменника у граматичних працях 20–30-х років кінця ХІХ – початку ХХ сторіччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2015. № 817. С. 22–27.
3. Колібаба Л. Актуалізовані сполучники української мови в текстах різних функціональних стилів. *Українська мова*. 2017. № 2. С. 49–61.
4. Костусяк Н. М. *Морфологічні та семантичні відмінки сучасної української літературної мови*. *Українська мова*. 2013. № 4. С. 45–57.
5. Мартинова Л. Словотвірний потенціал збірних іменників у сучасній українській мові. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: *Філологія (мовознавство)*. Вінниця, 2013. Вип. 17. С. 68–73.
6. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. Київ : Генеза, 2014. 345 с.
7. Романюк Ю. Словозмінні класи дієслів у сучасній українській мові. *Українська мова*. 2017. № 2. С. 75–83.
8. Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ і тестів : Навч. посіб. / Семеренко Г. В., Литвин Л. П., Кавера Н. В. та ін. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 232 с.

9. Томіленко Л. Розвиток семантичної структури українського дієслова (на матеріалі I–V томів Словника української мови в 20 томах). *Мандрівець*. 2016. № 1. С. 86–89.
10. Ярошевич І. А. Частина мови: поняттєво-термінологічний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 733 : Проблеми української термінології. С. 234–238.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/>
2. Словник української мови online. Томи 1–10 (А–Обміль). URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>
3. Український правопис. URL: <https://2019.pravopys.net>
4. Уроки державної мови газети «Хрещатик». URL: <http://mova.kreschatic.kiev.ua>
1. OnlineCorrector. URL: <https://onlinecorrector.com.ua/uk/>

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ «МОРФОЛОГІЯ ЯК РОЗДІЛ МОВОЗНАВСТВА. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ»

1. У якому рядку всі названі мовознавці є авторами підручників із морфології сучасної української літературної мови?

- а) Білоноженко В., Демський М., Коваль А., Коптілов В., Ужченко Д.;
- б) Грещук В., Загнітко А., Карпіловська Є., Клименко Н., Ковалик І.;
- в) Безпояско О., Вихованець І., Городенська К., Горпинич В., Русанівський М.;
- г) Гуйванюк Н., Каранська М., Плющ М., Потєбня О., Шульжук К.

2. Якого походження терміни грамати́ка, морфоло́гія?

- а) грецького;
- б) латинського;
- в) старослов'янського;
- г) українського.

3. Хто ввів у науковий обіг термін «морфоло́гія»?

- а) Гете Й.-В.;
- б) Курилович Є.;
- в) Виноградов В.;
- г) Шахматов О.

4. У якому рядку всі названі категорії властиві тільки дієслівним формам?

- а) рід, число, відмінок, ступінь порівняння;
- б) стан, спосіб, час, особа, вид;
- в) число, перехідність/неперехідність, рід, відмінок;
- г) вид, стан, спосіб, перехідність/неперехідність, час.

5. У якому рядку всі названі граматичні категорії є іменними?

- а) рід, число, відмінок;
- б) рід, число, стан;
- в) особа, вид, спосіб;
- г) перехідність / неперехідність, час, число.

6. Яка з граматичних форм належить до аналітично-синтетичних?

- а) стрибнути;
- б) на землі;
- в) буду відпочивати;
- г) гірший.

7. Яка з граматичних форм належить до синтетичних?

- а) напишу;
- б) при батькові;
- в) будемо святкувати;
- г) декламував би.

8. Яка з граматичних форм належить до аналітичних?

- а) зроблю;
- б) говорив;
- в) співав би;
- г) гірший.

9. Одна з основних форм і найбільш узагальнених одиниць граматичного аналізу, у якій об'єднуються однорідні граматичні значення разом з граматичними формальними засобами їхнього вираження, – це:

- а) граматичне значення;
- б) лексичне значення;
- в) граматична форма;
- г) граматична категорія.

10. Різновиди одного й того самого слова, що мають однакове лексичне значення, але відрізняються граматичними значеннями, і є засобами матеріального вираження граматичних значень як абстрактних понять, – це:

- а) граматичні значення;
- б) лексичні значення;
- в) граматичні форми;
- г) граматичні категорії.

11. Морфологічна парадигма – це:

- а) сукупність морфологічних форм одного слова;
- б) одна з основних форм і найбільш узагальнених одиниць граматичного аналізу, в якій об'єднуються однорідні граматичні значення разом з граматичними формальними засобами їхнього вираження;
- в) абстрактне значення слова, що супроводить його лексичне значення і виражає різні відношення між словами в словосполученні та реченні;
- г) узагальнене граматичне значення, розчленоване на ряд грамем і виражене системою спеціалізованих граматичних форм.

12. Абстрактне значення слова, що супроводить його лексичне значення і виражає різні відношення між словами в словосполученні та реченні, – це:

- а) граматичне значення;

- б) лексичне значення;
- в) граматична форма;
- г) граматична категорія.

13. Засобом вираження граматичного значення виду дієслів у парах *нарвати – наривати, послати – посилати, озватися – озиватися* виступає:

- а) наголос;
- б) чергування звуків;
- в) порядок слів;
- г) суплетивізм.

14. Засобом вираження граматичного значення умовного способу в словоформі *захотів би* виступає:

- а) нульова флексія;
- б) префікс;
- в) суфікс;
- г) частка.

15. У якому рядку в усіх словоформах граматичне значення виражається за допомогою префіксів?

- а) матусею, речі, третє, радісних, вітаємо;
- б) найсильніший, підбіг, опублікувати, згоріло, напишу;
- в) перелісок, прирічковий, пречудово, розсмішити, допомога;
- г) менш комфортний, на полонині, смакувало б, нехай зігріють, при дорозі.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ «ІМЕННІ ЧАСТИНИ МОВИ»

Варіант 1

1. Іменники-назви істот і неістот розрізняються:

- а) за родами;
- б) за числами;
- в) за родами й відмінками;
- г) за відмінками.

2. У якому з наведених рядків усі іменники спільного роду:

- а) нездара, невдаха, магістрант, студентство;
- б) ябеда, бідолаха, сирота, базікало;
- в) професор, калька, молодь, директор;
- г) аспірант, плакса, листоноша, пташеня.

3. У якому з наведених рядків усі іменники мішаної групи:

- а) ложе, ігрища, шахтар, ювіляр;
- б) плече, слухач, проводир, футляр;
- в) товариш, ткач, школяр, лівша;
- г) круча, міхоноша, секретар, скляр.

4. У якому з наведених рядків усі іменники належать до II відміни:

- а) місце, каченя, зяб, гілля, совенятко;
- б) малятко, Мишуня, верф, формуляр, здійснення;
- в) путь, звіробій, обличчя, явище, дріб;
- г) кір, ступінь, тунель, обрій, лошатко.

5. У якому з наведених рядків усі прикметники якісні:

- а) довге волосся, холодна осінь, материна чашка, велика родина;
- б) смілива дівчина, крутий поворот, глибоке море, бавовняний светр;
- в) тугий ремінь, книжкова полиця, вчорашній день, легкий вітерець;
- г) близька людина, тепле повітря, високий будинок, кисле яблуко.

6. У якому з наведених рядків є помилки в утворенні прикметників:

- а) якнайшвидший, глибший, вужчий, більш глибокий;
- б) найменш приємне, щонайсильніший, ситніший, нижчий;
- в) найбільш зручний, солодший, найбільш яскравий, найкраща;
- г) найновіший, якнайбільший, яскравіший, найбільш дешевший.

7. У якому з наведених рядків усі числівники складні за будовою:

- а) шістдесят, восьмеро, одна п'ята, триста, четвертий;
- б) сімдесятий, кількадесят, чимало, п'ятеро, тридцять;
- в) трьохсотий, обоє, дев'ятеро, тисячний, немало;
- г) п'ятсот, півтора, обидва, п'ятдесятий, кільканадцять.

8. У якому з наведених рядків не всі слова належать до числівників:

- а) півтора, п'ять дев'ятих, п'ятнадцятеро, троє, один;
- б) десять, багато, сто, тисяча, усемеро;
- в) двадцятий, вісімсот, сорок один, п'ятеро, нуль цілих дев'ять десятих;
- г) дев'яносто, нуль, шостий, кількасот, шістнадцять.

9. У якому з наведених рядків усі займенники узагальнено-якісні:

- а) вона, все, котрий, інший, такий;
- б) весь, кожен, будь-який, нічий, жодний;
- в) цей, ти, будь-чий, стільки, хтось;
- г) всякий, сам, казна-скільки, котрийсь, ніякий.

10. У якому з наведених речень «що» – не займенник:

- а) Рівні поля нагадували б степ, якби не той великий ліс, що тягнеться по західній стороні села;
- б) Якби зібрати сльози матерів, що пролились за дочок і синів... То море створиться із сліз отих;
- в) Може, народжується вже те щасливе покоління, що не гинутиме у війнах;
- г) Радісно мені, що скоро сніг розтане.

Варіант 2

1. У якому з наведених рядків усі іменники спільного роду:

- а) гуляка, заїка, ведмедище, наречений;
- б) сиротина, староста, нероба, ледащо;
- в) ненажера, бідолаха, викладач, джигіт;
- г) слуга, замурза, красень, підлиза.

2. Коротку форму можуть мати:

- а) якісні та присвійні прикметники;
- б) відносні прикметники;
- в) відносні та присвійні прикметники;
- г) якісні, відносні та присвійні прикметники.

3. У якому з наведених рядків усі іменники належать до III відміни:

- а) честь, сталь, мрія, накип;
- б) велич, грубість, сухість, тінь;
- в) мати, степ, біль, кір;
- г) тхір, вир, жадібність, хоробрість.

4. У якому з наведених рядків усі іменники мішаної групи:

- а) вежа, буря, машина, площа, тиша;
- б) ткач, спориш, бабище, друкар;
- в) козир, явір, сувенір, снігур;
- г) вугляр, каменярь, піснярь, скляр.

5. У якому з наведених рядків усі прикметники якісні:

- а) вороний кінь, добрий чоловік, кмітливий хлопець, голодна дитина;
- б) залізна клітка, золота душа, солодке варення, осінній день;
- в) злий пес, сьогоднішній випадок, перелітні птахи, гіркий досвід;
- г) вовча нора, материна казка, фантастичний випадок, роботяща дівчина.

6. У якому із наведених рядків усі прикметники твердої групи:

- а) бідолашні, внутрішні, праві, ясні;
- б) сині, семирічні, сизі, повинні;
- в) Маріїні, дідові, справжні, братні;
- г) Галинині, Андрієві, зелені, весняні.

7. У якому з наведених рядків усі числівники складні за будовою:

- а) двадцяттеро, півтораєста, п'ятдесять, шістдесятий, дев'ятсот;
- б) вісімдесять, дванадцять, троє, п'ять восьмих, сімсот;
- в) триєста, кільканадцять, мільярд, обидві, сімдесятий;

г) стонадцять, чотириста, тринадцятий, тисячний, четверо.

8. У якому з наведених рядків усі займенники узагальнено-якісні:

- а) жодний, весь, хто, мій, скільки-небудь;
- б) всякий, інший, який, кожний, самий;
- в) самий, той, ваш, будь-хто, такий;
- г) жоден, твій, абиякий, що, вони.

9. У якому з наведених рядків не всі слова належать до числівників:

- а) восьмеро, стонадцять, нуль цілих три сотих, двадцять третій, одна;
- б) п'ятнадцять, п'ятдесят п'ятий, дванадцятро, обидві, дев'ятсот;
- в) двадцять сім, сорок, триста, утроє, мало;
- г) нуль, шестеро, дев'ятсот п'ять, чотирнадцятий, кількадесят.

10. У якому з наведених речень підкреслене слово – займенник:

- а) Я собі гуляю, як рибка по Дунаю (Народна пісня);
- б) Справжній тобі нарзан! (Олесь Гончар);
- в) Сам собі не вірю: знову над нашою хатою пролітають лебеді!
(М. Стельмах);
- г) Було щастя, були чвари, все те геть собі пішло... (А. Метлинський).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «ІМЕННІ ЧАСТИНИ МОВИ»

Варіант 1

Завдання 1. Визначити рід іменників, зазначити засіб його вираження.

Кюре, бабисько, жабо, нежить, ЗОШ, цеце, Міссісіпі, путь, курка, заїка, сулугуні.

Завдання 2. Визначити відміну та групу іменників.

Село, каламбур, гектар, скляр, кобзар, інженер, професор, плече, фабрика, Олекса, копійка, мишва, вітрище, край, поле, дощ, тесляр, завдання, наріччя, сім'я.

Завдання 3. Записати прикметники у три колонки: якісні, відносні, присвійні. Від якісних, де можливо, утворити ступені порівняння.

Військовий, кволий, порцеляновий, дужий, турецький, Оксанин, легкий, статний, Парасчин, сталевий, тривалий.

Завдання 4. Провідміняти числівники: 847, 36/98, 1012-ий.

Завдання 5. Поставити займенники у називному відмінку, визначити розряд за значенням.

Ні на чийому, абикого, чогось, тою, будь-якому, (до) неї, якихось.

Завдання 6. Виконати повний морфологічний розбір підкреслених слів.

У Притичиній хаті ледве тліє невеличкий каганець на комині, кидаючи з-під стелі жовтуватий світ (Панас Мирний). Нема нічого дорожчого за Вітчизну (В. Сухомлинський). Він упродовж трьох років викладав у Вінницькому колегіумі (В. Німчук).

Варіант 2

Завдання 1. Визначити рід іменників, зазначити засіб його вираження.

Маестро, мати, кольрабі, дріб, Гобі, ХНУ, есперанто, Одер, дівчисько, недоріка, івасі.

Завдання 2. Визначити відміну та групу іменників.

Буквар, сторож, інвентар, коментар, пісняр, папір, вантаж, коло, пасажир, круча, друкарня, пісня, непосида, футляр, місце, полум'я, куліш, прізвище, рай, узбіччя.

Завдання 3. Записати прикметники у три колонки: якісні, відносні, присвійні. Від якісних, де можливо, утворити ступені порівняння.

Високий, лагідний, лисий, надпотужний, ялинковий, медичний, Франків, гарний, телячий, козацький, читачів.

Завдання 4. Провідміняти числівники: 777, 49/86, 2011-ий.

Завдання 5. Поставити займенники у називному відмінку, визначити розряд за значенням.

Нічиїм, кимось, абичим, чим-небудь, якогось, де в чому, ні на якому.

Завдання 6. Виконати повний морфологічний розбір підкреслених слів.

Все, що маю, віддам коханій стороні (С. Крижанівський). Нема нічого дорожчого за Вітчизну (В. Сухомлинський). В онтолінгвістиці підлітковий вік визначають як період удосконалення дискурсивного мовлення, адже до 10–11 років мовна особистість уже здатна продукувати спонтанні зв'язні, композиційно завершені тексти (О. Данилевська).

КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «ІМЕННІ ЧАСТИНИ МОВИ»

Варіант 1

1. *Визначте рід іменників.*

Стегно, курча, життя, веселість, путь, дівчисько, Баку, кашне, степ, дівча, панно, подорож.

Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.

2. *Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.*

Груша, слава, пуща, орля, насіння, Саша, внуча, кутя.

3. *Подані слова поставте у:*

Р.в. одн.: урок, кінь, метр, Дунай, Іран, степ, Львів.

Р.в. мн.: кілограм, дочка, син, баба, око, граблі.

Кл.в. одн.: дідусь, баба, юнак, Оксана, Сашко, Надія, Андрій, Дмитро.

4. *Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:*

Сильний, мелодійний, низький, великий.

5. *Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).*

Петро, мавпа, Оленка, мачуха, Данило, орел.

6. *Замініть цифри словами.*

Із 1964 учнями проведено екскурсії під час канікул. Усім 28 малятам зроблено щеплення проти віспи.

Варіант 2

1. *Визначте рід іменників.*

Згряя, левеня, зілля, біль, Тбілісі, колібрі, хлопчисько, кір, хлоп'я, розкіш, собака, любов.

Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.

2. Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.
Межа, староста, іржа, теля, зілля, Хома, дівча, сім'я.
3. Подані слова поставте у:
Р.в. одн.: дощ, вальс, син, Париж, Памір, учень, Київ;
Р.в. мн.: вишня, гектар, дерево, мати, яйце, окуляри;
Кл.в. одн.: бабуся, дід, хлопець, Ніна, Петро, Юлія, Юрій, Таня.
4. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:
Світлий, категоричний, глибокий, поганий.
5. Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).
Хома, соловей, свекруха, Дмитро, собака, Марина.
6. Замініть цифри словами.
Від мешканців 778 квартир надійшли заявки на ремонт. Разом із 37 мішками зерна відправлено 1000 ящиків яблук.

Варіант 3

1. Визначте рід іменників.
Жереб'я, сонько, сип, мадемуазель, Сибір, вороння, лікар, таксі, фойє, Міссісіпі, стаття, плащ.
Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.
2. Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.
Листоноша, радість, ім'я, собача, подвір'я, книжка, дитя, вік.
3. Подані слова поставте у:
Р.в. одн.: звір, ключ, Ельзас, тиждень, вік, Ужгород, біль;
Р.в. мн.: болгарин, солдат, чудо, село, ріка, легені;
Кл.в. одн.: батько, Ігор, чумак, Джек, Марія, Катря, жнець, колега.

4. *Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:*
Довгий, хороший, відповідальний, малий.
5. *Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).*
Зоя, командир, Параска, лікар, невістка, ведмідь.
6. *Замініть цифри словами.*
З нового навчального року в місті будуть працювати 398 шкіл.
Найвидатніший у світі поліглот володів 250 мовами.

Варіант 4

1. *Визначте рід іменників.*
Паморозь, цуценя, рілля, харч, сирота, пюре, ціль, вовчище, теля, леді, пальто, Калахарі.
Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.
2. *Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.*
Вежа, туман, коліща, кошенятко, гуся, плем'я, вісь, мрія.
3. *Подані слова поставте у:*
Р.в. одн.: комар, зошит, Гамбург, вівторок, рік, Туніс, стадіон;
Р.в. мн.: киянин, хазяїн, ткач, вікно, гривня, обценьки;
Кл.в. одн.: робітник, чернець, слухач, Гриць, Степан, Жак, Соломія, Ілля.
4. *Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:*
Легкий, добрий, уживаний, гарний.
5. *Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).*
Матуся, школяр, заєць, дочка, Ольга, Софія.
6. *Замініть цифри словами.*
На Новий рік мерія зробила подарунки 1659 вихованцям дитячих будинків. Коти живуть від 7 до 15 років.

Варіант 5

1. *Визначте рід іменників.*

Фойє, воєвода, поні, бідолаха, кашне, путь, кошенья, насип, краватка, Перу, лікар, Екзюпері.

Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.

2. *Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.*

Микола, студент, Павло, відданість, ім'я, ягня, путь, миша.

3. *Подані слова поставте у:*

Р.в. одн.: вовк, замок, бубон, автомобіль, вік, Чернігів, ансамбль;

Р.в. мн.: село, львів'янин, мешканець, тягач, пательня, граблі;

Кл.в. одн.: м'ясник, швець, читач, Михась, Ігор, Микита.

4. *Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:*

Тендітний, стрункий, ласкавий, стійкий.

5. *Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).*

Дідусь, слюсар, Андрій, Мелашка, Марійка, донька.

6. *Замініть цифри словами.*

Висота Джомолунгми сягає 8848 метрів. Із появою нової залізничної станції маленьке 23 000 селище швидко перетворилося на 730 000 місто.

Варіант 6

1. *Визначте рід іменників.*

Тюль, кафе, туш, вуаль, рагу, кабанище, візаві, в'язь, шимпанзе, пил, суддя, Хафель.

Складіть речення з підкресленими словами в такий спосіб, щоб було зрозуміло, якого вони роду.

2. Розподіліть нижчеподані іменники за відмінами та запишіть їх у формі давального й орудного відмінків однини.

Староста, Дніпро, дівча, тисяча, торгівля, ніч, Ігор, телятко.

3. Подані слова поставте у:

Р.в. одн.: аванс, кошторис, Дамаск, арка, острів, сестра, сад;

Р.в. мн.: гра, верста, шампунь, байка, центнер, ножиці;

Кл.в. одн.: Лідія, рибалка, жнець, теща, лицар, Прометей, чумак.

4. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників:

Новий, дешевий, пухкий, повільний.

5. Утворіть присвійні прикметники (у чоловічому й жіночому родах).

Палажка, Ївга, листоноша, Сергій, вчитель, онука.

6. Замініть цифри словами.

Вулкан Етна на Сицилії вивергався 150 разів за останні 3500 років.

Період обертання Землі навколо своєї осі дорівнює 23 годинам

56 хвилинам 5 секундам.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «ІМЕННІ ЧАСТИНИ МОВИ»

1. Іменник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
2. Іменники загальні та власні.
3. Іменники-назви істот і неістот.
4. Конкретне та абстрактне значення іменників.
5. Категорія роду іменників.
6. Рід невідмінюваних іменників.
7. Іменники спільного роду. Хитання у роді.
8. Категорія числа іменників.
9. Значення відмінків.
10. Поділ іменників на відміни (з історичним коментарем).
11. Прикметник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
12. Якісні прикметники.
13. Відносні та присвійні прикметники.
14. Перехід прикметників з одного розряду в інший.
15. Ступінь порівняння якісних прикметників.
16. Форми безвідносного вираження міри ознаки та суб'єктивної оцінки якісних прикметників.
17. Повні та короткі форми прикметників.
18. Групи прикметників за кінцевим приголосним основи.
19. Числівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
20. Розряди числівників за значенням.
21. Групи числівника за будовою.
22. Відмінювання числівників.
23. Особливості граматичного зв'язку числівників з іменниками.
24. Займенник у системі частин мови.
25. Групи займенників за значенням.
26. Морфологічні ознаки займенників.

27. Відмінювання займенників.

28. Прономіналізація.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМ «ДІЄСЛІВНІ ЧАСТИНИ МОВИ»,
«СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ»**

Варіант 1

- 1. У якому рядку всі дієслова I дієвідміни?**
 - а) біліти, гнати, писати, кричати;
 - б) чути, будувати, закисати, глянути;
 - в) полоти, терти, бачити, варити;
 - г) ревіти, летіти, колоти, сидіти.

- 2. Які спільні граматичні категорії мають дієслово та дієприслівник?**
 - а) категорія особи та категорія стану;
 - б) категорія способу, категорія виду, категорія перехідності/неперехідності;
 - в) категорія часу, категорія особи, категорія стану;
 - г) категорія часу, категорія виду, категорія перехідності/неперехідності.

- 3. У якому рядку всі дієслова позастанові (нульового стану)?**
 - а) сидіти, лежати, організувати, нести;
 - б) стояти, взуватися, мерзнути, умиватися;
 - в) хворіти, сміється, силиться, хочеться;
 - г) запасатися, журитися, гордиться, боїться.

- 4. Активні дієприкметники теперішнього часу утворюються від основи теперішнього часу:**
 - а) перехідних дієслів за допомогою суфіксів *-ач-* (*-яч-*), *-уч-* (*-юч-*);
 - б) неперехідних дієслів за допомогою суфіксів *-ач-* (*-яч-*), *-уч-* (*-юч-*);
 - в) перехідних і неперехідних дієслів за допомогою суфіксів *-ач-* (*-яч-*), *-уч-* (*-юч-*);
 - г) перехідних дієслів за допомогою суфікса *-л-*.

- 5. Які прислівники мають здатність утворювати грамему вищого ступеня порівняння?**
 - а) тільки прислівники міри і ступеня;
 - б) тільки означальні;

- в) означальні прислівники, прислівники міри й ступеня та деякі прислівники місця й часу;
- г) усі прислівники.

6. Прислівники не утворюються способом:

- а) основоскладання;
- б) словоскладання;
- в) абрєвіації;
- г) суфіксації.

7. У якому рядку всі прислівники обставинні?

- а) менш, трохи, удвічі, вдало;
- б) краще, гуртом, поволі, казна-як;
- в) дуже, більш, помалу, спідлоба;
- г) довго, навмисне, наперекір, напоказ.

8. Виберіть рядок, у якому в усіх конструкціях є прийменники мети:

- а) на знак прихильності, через ремонт, з приводу свята, для радості, ради одужання;
- б) з нагоди прибуття, для свята, в інтересах дітей, на випадок дощу, з огляду на обставини;
- в) заради життя, на пошуки, за правдою, задля миру, з метою благоустрою;
- г) для нього, заради щастя, на честь ювілею, унаслідок впливу, через хворобу.

9. Виберіть рядок, у якому в усіх конструкціях частки є простими:

- а) тільки, лише, би, хай, так;
- б) хай би, невже, атож, еге не;
- в) чи не, хіба, авжеж, б, ні.
- г) тільки б, чи, аякже, ані, бодай.

10. Виберіть рядок, у якому всі вигуки є емоційними:

- а) А! І! О-о! Геть! От тобі й на!;
- б) О! Ай! Е-е-е! Боронь Боже! Ой леле!;
- в) Е! Ах! Отож то й є! Годі! Овва!;
- г) У! Цить! А-а! Слава Богу! Де ж пак!

Варіант 2

1. У якому рядку всі дієслова II дієвідміни?

- а) вимити, робити, варити, кричати;
- б) лежати, стояти, полоти, мити;
- в) клеїти, лежати, стояти, спати;
- г) бігти, колоти, полоти, варити.

2. У якому рядку всі дієслова активного стану?

- а) атакувати, виконувати, рубати;
- б) будується, виконується, жити;
- в) живеться, пишеться, продавати;
- г) несуть, обстоювати, обговорюються.

3. Дієприслівники недоконаного виду утворюються від основи теперішнього часу:

- а) за допомогою суфіксів *-ач-* (*-яч-*), *-уч-* (*-юч-*);
- б) за допомогою частки *-ся/-сь*;
- в) за допомогою суфіксів *-ши/-вши*;
- г) за допомогою суфіксів *-учи* (*-ючи*), *-ачи* (*-ячи*).

4. У якому рядку активні дієприкметники теперішнього часу?

- а) ріжучий, палаючий, лежачий, керуючий;
- б) виконаний, керуючий, сидячий, працюючий;
- в) сплячий, пошитий, жевріючий, зниклий;
- г) посивілий, потемнілий, бачений, дозрілий.

5. Яким способом не утворюються прислівники?

- а) лексико-семантичним;
- б) лексико-синтаксичним;
- в) морфолого-синтаксичним;
- г) постфіксальним різновидом морфологічного способу.

6. У якому рядку всі прислівники відзайменникові?

- а) тихо, здалеку, по-старому, досита;
- б) згори, сором, жаль, вночі;
- в) навесні, вперше, надвоє, утричі;

г) нізащо, потім, надто.

7. У якому рядку всі прислівники зі значенням способу дії?

- а) менш, гуртом, дуже, більш;
- б) там, угорі, збоку, по-нашому;
- в) набагато, уплав, трохи, удвічі;
- г) гуртом, уплав, по-нашому, по-материнськи.

8. Виберіть рядок, у якому всі прийменники є вторинними:

- а) близько, виходячи з, зважаючи на, відносно, по;
- б) кінець, вглиб, відповідно до, вище, задля;
- в) виключаючи, в інтересах, край, за винятком, за допомогою;
- г) в ім'я, коштом, вздовж, від, протягом.

9. Виберіть рядок, у якому в усіх конструкціях частки є складеними:

- а) хай би, тільки б, от би, чи не, ось;
- б) навряд чи, все ж, тільки, бодай би, хіба ж;
- в) хіба тільки, хоч би, та невже, чи ж таки, невже ж;
- г) ледве чи, еге ж, та хіба, чи ж, он.

10. Виберіть рядок, у якому всі вигуки є спонукальними:

- а) Агов! Геть! Марш! Рятуйте! Стоп!;
- б) Ау! Гвалт! На! Спасибі! Тс!;
- в) Анумо! Даруйте! Чш-ш! Годі! Овва!;
- г) Гей! Ей! Пробі! Щасливо! Тпру!

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ТЕМ «ДІЄСЛІВНІ ЧАСТИНИ МОВИ», «СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ»

Варіант 1

1. Визначити основу інфінітива та основу теперішнього часу наведених дієслів.

Гукнути, гойдати, зламати, відібрати, ткати, проспівати, заплести, побороти, гнати, жити.

2. Утворити можливі особові форми від наведених дієслів:
пустити, гладити.

3. Утворити можливі способові форми від наведених дієслів:
освіжити, братися.

4. Записати дієслова у три колонки: парновидові, одновидові, двовидові. Від парновидових утворити видову пару.

Володіти, гребувати, веліти, переночувати, нажитися, запросити, забрати, шукати, телефонувати.

5. Визначити перехідність/неперехідність дієслів.

Сильний подув вітру загасив світло в руках вдовиці, а двері за молодою дівчиною луснули сильно і замкнулись (О. Кобилянська). Найменші учасники також розпалювали невеличкі багаття або ж зносили на купу кропиву й перестрибували через неї (В. Скуратівський). Змій кокетує і хитає головою то в той бік, то в другий, наче комусь шепче щось на вухо то з одного боку, то з другого (В. Винниченко).

6. Визначити розряд за значенням та морфологічний тип (відзайменникові, відіменникові, відприкметникові, відприслівникові, віддієслівні) прислівників.

Мовчки, надвечір, щасливо, віднині, утрюх, по-моєму, зліва, тому, вщент, зозла.

7. Виконати морфологічний розбір підкреслених слів.

Я жив би двічі і помер би двічі, якби було нам два життя дано, щоб людству чесно глянути у вічі, незганьбленим зберігши знамено.

Варіант 2

1. Визначити основу інфінітива та основу теперішнього часу наведених дієслів.

Стелити, стукнути, стрибати, їсти, тесати, мастити, вимостити, відсилати, допомагати, розкласти.

2. Утворити можливі особові форми від наведених дієслів: стрибнути, колихати.

3. Утворити можливі способові форми від наведених дієслів: зачаровувати, намалювати.

4. Записати дієслова у три колонки: парновидові, одновидові, двовидові. Від парновидових утворити видову пару.

Скоротити, тривати, ловити, робити, знущатися, наговоритися, асигнувати, розслідувати, проплакати.

5. Визначити перехідність/неперехідність дієслів.

Дізнався старший брат, для чого людина живе на світі, землю копає і ниву засіває, споруджує будинки й про зірки думає (В. Сухомлинський). Хапаю якусь лозиняку і, ганяючи нею по траві, як косар косою, щоб гадюк розполохати, починаю пробиратись туди, на той людський світлячок (Олесь Гончар). Без віри, що гори рушить, малі люди будуть вудити рибку на мілині й гризтись за привілеї, і ніколи не знатимуть: «Хто моря переплив і спалив кораблі за собою, той не вмере, не здобувши нового добра» (Леся Українка).

6. Визначити розряд за значенням та морфологічний тип (відзайменникові, відіменникові, відприкметникові, відрислівникові, віддієслівні) прислівників

Смачно, коли, двічі, по-козацьки, навпростець, нашвидку, пошепки, опівночі, відтепер, доти.

7. Виконати морфологічний розбір підкреслених слів.

Франко багато страждав, це так, слава його справді йшла у терновім вінку, та чи був він таким самотником, одинаком, як іноді його зображають? (Олесь Гончар).

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДО ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА (МОРФОЛОГІЯ)»

1. Проблема аналізу частиномовної належності лексем. Поділ лексем на частини мови.
2. Транспозиційна природа відмінків сучасної української мови.
3. Проблема кількості відмінкових градем іменника та прикметника.
4. Міжрівнева (морфолого-синтаксико-словотвірна) категорія ступенів порівняння й актантна деривація.
5. Займенникові слова в системі частин мови.
6. Проблема визначення граматичної категорії виду.
7. Транспозиційний потенціал градем часу. Зв'язок часу й виду.
8. Транспозиційні особливості форм дієслівного способу.
9. Валентність дієслова як міжрівнева категорія.
10. Проблема визначення статусу і функціонування слів на *-но*, *-то*; дієприкметників; дієприслівників.
11. Проблема детермінування слів категорії стану.
12. Прислівник як периферійна частина мови.
13. Основні підходи до визначення статусу прийменника.
14. Сполучники як окремий тип слів-морфем.
15. Проблема лінгвістичного статусу часток.
16. Зв'язки як окремий тип службових слів-морфем.
17. Вербоїди як лінгвістичне явище.